

LIBER XVI.

Qui de Hominis ultimo fine, seu aeterna
Beatitudine est.

HUc nempe collineabant omnia, quae in altera nostrarum Institutionum parte hucusque disputabamus. Vt scilicet finem postremo loco designarem, in quem Deus hominem a se creatum direxerit ac ordinauerit; cuiusque adsequendi gratia tot tantaque media parauerit exhibueritque. Illum vero, qui in Deo ipso adsequuto, possesso, ac clare viso dignoscat, profecto summam aeternamque hominis Beatitudinem cognitam habebit. Itaque praestantissimam hanc tractationem absolueri adgredimur; vt tandem absoluta nostra de re Theologica disputatio sit.

CAPVT I.

Quisnam ultimus Hominis finis sit, quatenus illius Beatitudo, declaratur.

Deus solus est ultimus hominis finis, seu aeterna perfecta Beatitudo.

Quam proinde Beatitudinem in Dei visione positam agnoscimus.

Docent priorem propositionem Scripturae. Exodi siquidem xxxlii. Mosi petenti a Deo: "ostende mihi gloriam tuam," respondit Dominus: "ego ostendam omne bonum tibi." Et Psalm. xvi. dicitur: "satiabor quum apparuerit gloria tua." Atque Apocalypsis 1: "ego sum Alpha, et Omega; primus et nouissimus, principium et finis."

Docent eandem veritatem Patres; quorum omnium loco haec Augustinus habet: (1) "dicebat Epicurus, mihi frui carne bonum est. "Dicebat Stoicus, mihi frui mea mente bonum est. Dicebat Apostolus, mihi autem adhaerere Deo bonum est. Item: (2) "tam consueti-

(1) Serm. clvi. de verb. Apost. cap. 7. (2) Serm. cl.

"titutis ante oculos nostros tribus, Epicureo, Stoico, Christiano, interrogemus singulos. Dic Epicure, quae res facit beatum? respondet voluptas corporis. Dic Stoico, virtus animi. Dic Christiano, donum Dei."

Docet et ipsa ratio: ille solus est ultimus hominis finis eiusdemque aeterna perfecta Beatitudo, qui solus explere totum hominis appetitum potest: at solus Deus explere totum hominis appetitum potest: scilicet appetitum hominis in omne bonum, atque in omne verum fertur; proinde nullum bonum particulare, nullumque singulare verum illum explere possunt, quum participata ea sint ac finita: solus igitur Deus ultimus hominis finis est, etc. Argumentatur hoc pacto S. Thomas, (3) vt probet neque in diuitiis, neque in honore, fama, seu gloria, potestate, bonis corporis, voluptate, bonis animi, similibusque constitui hominis Beatitudinem debere. Consulendus ipse.

Secundam propositionem docent etiam Scripturae: nam Matth. cap. v. legitur: "Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt." Et in Epist. 1. ad Corinth. cap. 13: "videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum." Ioannis quoque 1. cap. 3: "scimus quoniam quum adparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est."

Accedit Conciliorum ac Patrum auctoritas: definit nempe Concilium Florentinum: (4) "animas, quae exutis corporibus sunt purgatae, in coelum mox recipi, et intueri clare Deum trinum et vnum, sicuti est." Gregorius vero Nazianzenus haec habet: (5) "in qua (scilicet Trinitatis contemplatione) ego, vel sola, regnum coelorum maxima ex parte positum esse censeo." Et Augustinus, (6) ad illa verba: *per Fidem ambulamus*, ait: "contemplatio quippe merces est Fidei; cui mercedi per Fidem corda mundantur, sicut scriptum est: *mundans Fide corda eorum*. Probatur autem, quod illi contemplationi corda mundantur, illa maxime sententia: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*.

Suffragatur ratio a S. Thoma adducta: (7) Beatitudo scilicet, vltima hominis perfectio est, in ipso existens: atqui vltima perfectio in actu et operatione est, non in habitu: igitur in actuali visione posita est.

Tom. IIII.

Hhhh

Rur.

(3) Prim. Sec. qu. 11. per tot.

(6) Lib. 1. de Trin. cap. 8.

(4) In Litteris Unionis.

(7) Prim. Sec. qu. 111. art. 2.

(5) Orat. xvj.

Rursus: Beatitudo vita est ex S. Thoma ibidem: at non est vita substantialis, prout dicit esse substantiale hominis; quoniam esse hominis sua Beatitudo non est, quum proprium solius Dei hoc sit: est ergo vita accidentalis, quae sane operatio est: vnde Ioann. xvii. ait Christus: «haec est vita aeterna, vt cognoscant te solum Deum» verum, «cct.

COROLLARIA.

Ex his autem colligitur primo, adsequitionem vltimi finis, seti formalem Beatitudinem, vt loqui amat Schola, non in voluntatis actu, sed in actu intellectus consistere: laudatis siquidem Scripturae locis ex cap. i. Epist. Ioann. et cap. xvii. Euangelii eiusdem Apostoli, designatur visio Dei, actus nempe intellectus Beati, tanquam vera ac voica Beatitudinis adsequutae causa: «quia videbimus, inquit, eum sicuti est: et:» vt cognoscant te solum verum Deum. «Augustinus insuper in libris de Trinitate scribit: «et ipsa visio est» facie ad faciem, quae summum praemium promittitur iustis. «Quam sententiam ex eo hausisse S. Thomam credere par est.

Colligitur secundo: Deum, seu, vt cum multis loquamur, obiectiuam hominis Beatitudinem, Trinitatem Personarum importare in essentiae vnitatem: adeo vt nequeat hominem beare, neque ab homine beato videri Deus vt vnus: scilicet necessum est vt videatur sicuti est in se, proindeque Trinus et Vnus.

Colligitur tertio: rectissime a Boëtio definiri Beatitudinem sic: «status omnium bonorum adgregatione perfectus:» rectissime etiam ab Augustino dici: (8) ibi Beatitudinem esse, «vbi est bonorum» omnium summa et cumulus. «Ast quod ad formalem attinet Beatitudinis rationem, expressius ea explicatur ita: «summum bonum ad» petitus rationalis adaequate satiatiuum. «Quae quidem omnes definitiones Deo soli conuenire valent.

CAPVT II.

Quae in contrarium facere videntur solvuntur; Gentilium errore multiplici prius indigitato.

Tot enim de obiecto hominem beatificante Gentilium Philosophorum

(8) In Psal. ii.

rum placita futee, vt Augustinus referat: (1) quod «Marcus Varro in libro de Philosophia tam multam dogmatum varietatem diligenter ac subtiliter scrutatus aduertit; vt ad ducentas octoginta» octo secras: non quae essent iam, sed quae esse possent, adhibens «quasdam differentias, facillime perueniret.» Sed explosa atque a Fidelium mente prorsus eliminata iam est quaelibet antiquorum opinio hominis foelicitatem in aliqua fluxi boni participatione constituentium: vnde ab ampliori enarratione ac confutatione consulto abstinemus: praesertim quum Ethices tractatores suo id iuri attributum velint.

Obicitur itaque primo contra priorem adsertionem: esto nullus homo beatificari possit per possessionem bonorum creatorum, sed solum per Dei possessionem, quia reapse ad Deum possidendum creatus est, haud apte tamen inde eruitur, creati non posse hominem, cuius beatitudo consisteret in pacifica bonorum creatorum possessione: quoniam incapax foret possidendi bonum diuinum: ergo.

Secundo: nullus est Beatorum, qui non sit capax maioris Beatitudinis: etenim qui modo minimus est in coelo, posset, Deo sic volente, maximus omnium esse, atque ipsam Dei Genitricem in Beatitudine aequare: ergo nullus est homo, cuius tota capacitas impletur; et tamen quilibet est vere beatus.

Tertio: capacitas positiuam adpetitus humani finita est et limitata, sicut finita est eius substantia: ergo bona creata, etsi finita et limitata, hominis adpetitum replere ac satiare possunt.

Quarto: formalis Beatitudo, quae certe quid creatum est, hominis adpetitum quietat: ergo.

Quinto: experimento constat nonnullos peccatores et infideles contentos sua fortuna esse; adeo vt nihil vltra desiderent: ergo.

Contra secundam propositionem opponi haec possunt. Primum: S. Thomas haec habet: (2) «oportet quod si Dei essentia videatur,» quod per ipsammet essentiam intellectus ipsam videat, vt sic in tali visione diuina essentia sit id, et quod videtur, et quo videtur: atquid id quo aliquid videtur, est visio: ergo ex S. Thomae mente Beati Deum vident per ipsam Diuinam essentiam, seu eius visionem increatam.

Secundum: legitur in i. ad Corinth. cap. xiii: «nunc cognosco» ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum: at cognos-

Hhhh 2

(1) Lib. xviii. de Ciuit. Dei cap. i. (2) In iii. cont. Gent. cap. 51.

noscimur a Deo increata cognitione : ergo et hac Deum tunc cognoscemus.

Tertium : Augustinus scribit in libris de Trinitate : (3) »secundum eandem visionem Deus bonus est et beatus , secundum quam »adparet mundis corde :« sed Deus non est bonus et beatus creata visione : ergo.

Quartum : Augustinus ipse probat ibidem , (4) dilectionem qua Deum et proximum diligimus , esse ipsam Dei charitatem ipsumque Deum : pariter ergo beatifica visio est , cer.

Quintum : increata Verbi subsistentia vnitur naturae creatae , eamque reddit formaliter subsistentem : ergo et Dei visio increata vniri intellectui creato potest , eumque formaliter operantem reddere.

Sextum : non in visione , sed in fruitione positam esse Beatitudinem , Scriptura docet : dicitur nempe in Psalmo xxxv : *inebriantur ab ubertate domus tuae , et torrente voluptatis tuae potabis eos.* Matth. autem xxv : *intra in gaudium Domini tui.* Leguntur similia passim : ergo.

Septimum : Augustinus haec habet : (5) »beatus , quantum existimo , neque ille dici potest qui non habet quod amat , nec qui »non amat quod habet :« ergo.

Octauum : saltem non soli visioni , sed et fruitioni Beatitudinem tribuunt Scriptura et Patres. In Psalm. siquidem xvi legitur : *satiabor quum adparuerit gloria tua.* At Irenaeus scribit : (6) »participatio Dei est , videre Deum , et frui benignitate eius :« ergo.

Nonum : Benedictus XII etiam definit in Extrauaganti *Benedictus Deus* : »animas iustorum visione et fruitione Dei vere esse beatitas.« Concilium quoque Viennense in Clementina *Dudum* , inquit : »Beatitudinem consistere in visione et fruitione.« Postremo : Catechismus Romanus habet : (7) »solida Beatitudo , quam essentialem »communi nomine licet vocare , in eo posita est , vt eum videamus , »eiusque pulchritudine perfuamur , qui est omnis bonitatis ac perfectionis fons et principium.«

Decimum : formalis Beatitudo bonum summum est summaque perfectio implens omnia iusta Beati desideria : atqui plures operationes sunt meliores quam vna ; neque vna operatio implet Beati desideria

(3) Lib. vii. cap. vlt.

(6) Lib. iv. cap. 37.

(4) Capp. 6. et 7. lib. 7.

(7) Part. ii. ad illa verba Symboli

(5) Lib. i. de Morib. Eccl. cap. 3. *li vitam aeternam.*

desideria omnia , sed desiderat vterius alias operationes , vt amare Deum clare visum , cer. : ergo.

Responderetur tamen ad singula. Ad primum quidem primi ordinis negando assumtum : sicut enim implicat creari hominem qui rationalis non esset , ita implicat creari hominem qui esset incapax possidendi Deum ; qui solus rationalem adpetitum satiare potest.

Ad secundum responderetur sub hac distinctione : nullus est Beatus , qui non sit capax maioris Beatitudinis subiectiuae , seu ex parte subiecti , concedo : obiectiuae , seu ex parte obiecti , nego : etenim esto nullus sit Beatorum , qui capax non sit videndi Deum clarius et intensius , omnes tamen in possessione obiecti summe boni aequales sunt.

Ad tertium dicendum : adpetitum hominis esse quidem finitum entitatiue , sicut et intellectum , et ipsam humanam substantiam , cuius sunt proprietates : ast terminatiue , vt dici solet , intellectum , adpetitum , et substantiam ipsam humanam habere infinitatem quandam , quum terminum habeant finitum.

Quarti solutio est : formalem Beatitudinem quietare , non quatenus creata est , sed quatenus adeptio est talis rei , nempe boni infiniti ; seu quatenus cum obiectiua Beatitudine coniungitur : neque esse id quod facit hominem beatum , sed quo homo fit beatus.

Primum secundi ordinis sic diluitur : loquitur S. Doctor laudato loco de ipsa specie intelligibili , cuius vices supplet diuina essentia , vt infra fortassis dicemus ; non de ipsa intellectione Dei. Ita sese explicat , dum ait : (8) »ad hoc quod intellectus aliquis creatus Dei »substantiam videat , oportet , quod diuina essentia conuoluetur ei vt »intelligibilis species :« qua quidem distinctione soluta erunt quaecumque loca ex S. Thoma ab aduersariis congesta.

Secundi illatio falsa est : neque enim necesse est , inquit Damasceus. (9) »exempla prorsus esse similia ; nam quod ex omni parte »simile est , idem est , non exemplum.« In eo itaque comparisonem instruit Paullus , quod sicut Deus nos cognoscit sicuti sumus in nobis , ita nos cognoscemus eum sicuti est in se , atque non amplius per speciem et in aenigmate sicuti nunc.

Ad tertium dicendum : loqui ibi Augustinum de ipso visionis obiecto , non de visione , vt dicitur , formali.

Quarti solutio est : dilectionem nostram esse tantum participatam ,

non

(8) Cap. 53. (9) Lib. iiii. Orth. Fidei cap. 26.

non formalem Dei charitatem: »quia charitas, ait S. Thomas, (10) »qua formaliter diligimus Deum et proximum, est quaedam participatio diuinae charitatis: hic enim modus loquendi consuetus est »apud Platonicos, quorum dictis imbutus fuit Augustinus; quod quidam non aduertentes ex verbis ipsius sumserunt occasionem errandi.«

Ad quintum hoc adducimus discrimen: intellectionem nempe esse actum vitalem, proindeque essentialiter exigere esse ab intrinsecis, vel per identitatem et egressionem virtuales, si identificetur in operante, vt in Deo; vel per formalem egressionem, si distinguatur ab operante, vt in creaturis: subsistentiam vero neque esse actum, neque vitalem, sed purum terminum reddentem rem alteri incommunicabilem.

Sextum, septimum, octauum, et nonum argumentum triplici solutione eneruantur. Prima est: Scripturam, Patres, Concilia, atque Pontifices, loqui de Beatitudine secundum statum consummatamque perfectionem; quae certe exposulant actus intellectus et voluntatis, non vero de Beatitudine penes quidditatem spectatam.

Secunda solutio esto: sumere fruitionem, non pro gaudio et delectatione possessionem consequente, sed pro ipsa possessione rei amatae, vt summi soler, secundum illud Augustini: (11) »quid est »aliud frui, quam praesto habere quod diligis?« Hinc nihil obest Romani Catechismus doctrina: intelligitur siquidem laudata ex eo sententia, aut de fruitione radicaliter tantum sumta, aut de possessione ipsa, aut de integra consummataque Beatitudine, vt nuper exponebamus.

Ad decimum respondemus: esse profecto Beatitudinem formalem bonum summum, quoniam summi boni consequutio est; non ita tamen quod summum bonum ea sit penes suam quidditatem: nec insuper debet illa expletè omnia iusta desideria Beati formaliter expectata; sed quatenus consequutio summi boni est: sufficit nempe ad essentialem Beatitudinem, quod consequatur bonum suum; huius deinde consequutionis beneficio perfectiones ceteras contineat ad Beatitudinalis statum pertinentes.

Verum de his abunde Scholastici nostri; quos inter eminet Billuartius plurima proferens, quum ex penu sua, tum ex Tournelio, quem alias exagitat. (12)

CA-

(10) Secund. Sec. qu. xxiii. art. 2. ad 1.

(11) Lib. 1. de Mor. Eccl. cap. 4.
(12) Tract. de vlt. fin. diss. 2. cap. 2.

CAPVT III.

*De tempore, quo Iustorum animabus visio beatifica confertur.
Vbi de Patrum hac super re Orthodoxia.*

Animae Iustorum corporibus solutae pleneque purgatae statim beatificam visionem adsequuntur.

Cui quidem catholico Dogmati haud aduersantur Ambrosius et Bernardus. Sed nec de eo Augustinus dubitat.

Fictitium praeterea est Millenarium Christi in terris cum Sanctis regnum.

Adsertio prima Fidei veritatem exhibet in Concilio Florentino stabilitam verbis illis: (1) »animas corporibus exutas et purgatas in »coelum mox recipi, et intueri clare Deum vnum et trinum, sicuti est.« Quam etiam veritatem definiat antea Benedictus XII Decretali: *Benedictus Deus.*

Aperite praeterea eam indicant Scripturae: legimus siquidem Psal. cxxvii: *quum dederit dilectis suis somnum; ecce haereditas Domini. Eccl. xi: facile est coram Deo in die obitus retribuere unquique secundum vias suas.* Ad Philip. 1: *coarctor autem e duobus desiderium habens dissolui, et esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne necessarium propter vos.*

Docet eandem veritatem Patrum Traditio: scribit enim Cyprianus: (2) »Martyres claudere in momento oculos, quibus homines »videantur et mundus, et aperite eosdem statim, vt Deus videantur et Christus.« Gregorius Magnus ait: (3) »Beatitudo et animabus Sanctorum ante resurrectionem tribuitur, et corporibus nihilominus post iudicium.« Habent similia Chrysostomus, (4) Ambrosius, (5) Augustinus, (6) ceteri; Papias, paucisque aliis exceptis.

Accedit ratio: Equidem impiorum animae post mortem statim

ad

(1) Sess. vlt.

(4) Hom. x. in 2. ad Corinth.

(2) In Libel. ad Fortun. cap. 12.

(5) Lib. x. in Lue.

(3) Sup. Psal. lv. Poenitent.

(6) In Psal. cxix.

ad inferna descendunt, ubi maxima torquentur poena, catholica id Fide docente: at Deus non minus ad puniendum quam ad praemiandum pronus est; immo misericordia eius exaltat iudicium: ergo et statim post mortem coronam iustis reddit.

Praeterea: animae Sanctorum, quibus nihil superest luendum, gloriae meritum habent, neque quidquam est, quod eas a consequenda gloria impediatur vel retardet: ergo.

Similiter: si ad extremum vsque iudicium singulis reseruetur corona, quae enim erit melior conditio Fidelium post Christum passum prae veteribus Patribus, qui in Abrahae sinu vsque ad tempora Resurrectionis detinebantur? Quare post Christi mortem Martyrum obitus natalis dies appellatur, atque vniuersae Ecclesiae plausu et laetitia colitur?

Secundam propositionem demonstrant ipsamet Patrum testimonia. Et Ambrosius quidem haec expresse profert: (7) »vnde te euocem, Petre, vt doceas me quid flens cogitaueris? Vnde te, inquam, euocem? De coelo, vbi iam choro incertus es Angelorum.« Rursum: (8) »hanc, ait, remunerationem habent, vt videant faciem Dei, et lumen illud, quod illuminat omnem hominem.« Censet igitur Ambrosius, animas iustorum corpore solutas in coelo adsumi, videre faciem ad faciem pulchritudinem Hierusalem coelestis, eisque sempiternum lumen splendescere: at qui sic censet, catholico stabilito Dogmati non aduersatur: ergo.

Quid autem Bernardus? Haec scilicet scribit: (9) »hauriunt (iusti) aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, et nudis, vt ita dicam, oculis diuinitatis intuentur essentiam.« Et etiam: (10) »immersas (Martyrum animas) ex toto credimus immenso illi pelago aeterni luminis et luminosae aeternitatis.« Scribit similia in vita S. Malachiae, et in Sermonibus v. de Dedicatione Ss. II. in S. Victorem, aliisque in locis. Ex quibus haec exurgit ratiocinatio: profecto catholico Dogmati adhaeret, qui docet iustos nunc intueri diuinitatis essentiam, aeterno circumfundam lumine, cetera: atqui dissertissime isthaec Bernardus adstruit: ergo.

Augustinus tandem numquam de iustorum praesenti gloria ac felicitate dubitasse, haec commonstrant. Primum: constantissime il-

(7) Lib. x. in Lucam.

(9) Serm. xix. de diu.

(8) In lib. de Bono mort. cap. 11.

(10) In lib. de dilig. Deo cap. 10.

le docet, (11) paruulos sine Baptismate morientes nec aeternam consequi vitam, nec regnum coelorum; vtrumque illos adipisci, si post Baptisma decedant: at regnum coelorum et vita aeterna nihil aliud ex Augustino sunt, quam Deum videre, vt declarat in Ioan-nem scribens: (12) ergo.

Secundum: sic in libris Confessionum loquitur de Nebridio: (13) »et nunc ille viuunt in sinu Abrahae, quidquid illud est, quod illo significatur sinu, vbi Nebridius meus viuunt,« cer. Atque de Discipulo illo, quem diligebat Iesus prae ceteris, non in sepulchro dormire scribit, (14) »sed onere corporis solutum ad summam perfectamque peruenisse felicitatem.« Scribit his adfinita passim: non igitur dubius hoc super Dogmate Augustinus haesit.

Tertiam propositionem, seu alterum Fidei Dogma, Scriptura tradit. Quum enim Pharisaei futuram crederent resurrectionem ad vitam animalem, Christus sic eos redarguit Matth. xxii: »in resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei:« ergo Christi regnum non erit cum Sanctis in carnalibus voluptatibus.

Deinde: Christi regnum futurum aeternum vaticinatur Angelus Luc. cap. i. dicens: »regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis.« Et Matth. xxiv et xxv: in extremo iudicio, sicut reprobi mittuntur in gehennam aeternam, ita iusti inuuantur in aeternum regnum: quod et definit Ecclesia in Concilio CP. verbis illis Symboli: *cuius regni non erit finis*: igitur regnum Christi cum Sanctis non est circumscribendum mille annorum spatio.

Tradunt hanc ipsam veritatem Patres. Hanc enim Millenarii Christi regni opinionem fabulam vocat auctor de Coelesti Hierarchia: (15) vocat et Hieronymus: (16) exortam ex intellectis sensu iudaeo Scripturis scribit Origenes. (17) Leguntur similia in Epiphanio, (18) Augustino, (19) aliis.

Eidem veritati suffragatur quoque ratio. Fictitium siquidem est millenarium illud regnum Christi in terris, si Sancti statim a morte clarum in coelo Dei visionem consequuntur, proindeque summam, in-

Tom. IIII.

liii

amis-

(11) Lib. iv. cont. Julian. cap. 8.

(15) Cap. vii.

aliisque in locis.

(16) Epist. II. ad H-dib.

(12) Tract. xxi.

(17) Lib. II. de Princip.

(13) Lib. ix. cap. 7.

(18) Haer. LXXVII.

(14) Tract. cxxiv. in Ioan.

(19) Lib. xx. de Ciuit. Dei ca p. 7.

amissibilem, aeternamque Beatitudinem: atqui rem ita euenire iam pridem demonstratum fuit: ergo.

Praeterea: quatenus regni, cui Sancti inuideant, conditio est, quaerere abundantiam ciborum, ingluuiemque gulae atque ventris? Quoniam etiam pacto expectare fas est auream, gemmatamque in terris Hierusalem, Templi instaurationem, hostiarum sanguinem, Sabbati otium, post consummatas Mosaicae legis figuras, perfectamque Danielis de perpetua abominatione Prophetiam, et liberato a legis seruitute rursus circumcissioni et legalium subicere vetustati?

CAPVT IV.

Memorantur haereses firmatis Dogmatibus contrariae, earumque momenta eneruantur.

Praeter alia quidem haeresum portenta, quae veluti sibi ab Angelo reuelata venditauerat, hanc Cerinthus spargere coepit doctrinam an. erae vulgaris LXXX, quod post resurrectionem futurum in terris sit Christi regnum apud instauratas Hierosolymas, iustis inter cupiditates volupratesque carnis versantibus. Quod quum testentur Caius, Scriptor III Seculi: (1) Dionysius Alexandrinus, alique: indubium, quin Cerinthus Chiliarum sive Millenariorum conditor haberi debeat.

Secratorem Cerinthus habuit Papiam, Ioannis auditorem, et Martyris Polycarpi sodalem, vt Irenaeus existimat: (2) in hoc tamen a Cerintho diuersus, quod Sanctos satianos fore in puris cupiditatibus, obstrigendosque legalium obseruationibus, neutquam Papias adseruit. Cuius deinde errorem aptarunt nonnulli priorum seculorum Patres, nempe Irenaeus, Iustinus, Lactantius, alii.

Horum plerique, tametsi mille annorum regnum non expresse admittant, differri tamen censent Beatitudinem ad vsque iudicii diem. Errorem autem hunc a Cerinthiano longe diuersum propugnauit infatio v. seculi Vigilantius; eodemque tenebantur Concilii Florentini aereate complures Graecorum, atque implicati sunt Martinus Lutherus, et Ioannes Caluinus. Ast patrocinatos huic errori fuisse Ambrosium, Augustinum, Bernardum, haeretici mentiuntur calumniantes, vt demonstratum superiore capite fuit, ac denuo elucescet ex argumen-

to

(1) Apud Euseb. lib. 3. Hist. Eccl. cap. 28. (2) Lib. v. cap. 33.

torum solutione. Quale etiam de Ioannis Papae XXII mente nobis ardeat iudicium, quasi ad alia pergentes, proferemus.

Haec vero sunt momenta, quae in primi erroris fulcimentum adduci a Cerintho suisque asseclis consueuerunt. Primum: continetur Matth. XIX Christi promissio, quod omnis qui reliquerit temporalia, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit: igitur praeter coelorum regnum aeternamque Beatitudinem, centuplum reddendum Iustis est diuitiarum, voluprarum, epularum, honorumque, quibus nuntium pro Christi amore miserunt.

Secundum: Matth. v. habetur: »Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur:« parabitur ergo Iustis satietas epularumque copia.

Tertium: etiam Matth. xxvi. legimus dictum a Christo Domino: »non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, quum illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei:« ergo in Christi regno deliciis corporalibus cibi et potus perfruentur Iusti.

Quartum: Lucae xxii. habetur: »ego dispono vobis (inquit Christus) sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis et bibatis super mensam meam in regno meo:« futurus igitur in Christi regno conuiuiorum adparatus est.

Quintum: Apocalypsis xx. legitur: »et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus et Satanas, et ligauit eum per annos mille. Missit eum in abyssum, et clausit, et signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: et post haec oportet illum solui modico tempore. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis: et animas decollatorum propter testimonium Iesu, et propter verbum Dei, et qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt, et regnauerunt cum Christo mille annis. Haec est resurrectio prima. Beatus et Sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors potestatem non habet; sed erunt Saacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et quum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes, quae sunt super quatuor angulos terrae Gog, et Mogog,« cet.: atqui illud ipsum est Millenariorum regnum: ergo.

Sextum : propugnarunt regnum Christi millenarium Iustinus, Irenaeus, Lactantius, alii : ac Tertullianus quidem sic pro opinione illi loquitur : (3) » id est dominicum et verum, quod est prius traditum, id autem extraneum et falsum, quod est posterius immissum : « ergo.

Aduersus Patrum Orthodoxiam secundo loco stabilitam haec pugnant. Primum : Ambrosius de Bono mortis scribens adfirmat, (4) iustorum animas receptas in quibusdam promtuariis esse, ibique expectare extremum iudicii diem vt coronam accipiant : commendat insuper illorum sententiam, qui tenebant iustorum animas ad inferna descendere : statuit praeterea, (5) septem Ordines laetitiae animarum sanctarum, quorum nullus Dei visionem complectitur : immo dicit animas gloriam suam praevidere, et ad Dei vultum sine trepidatione festinare. Postremo inquit : (6) » soluitur corpore animas » et post finem vitae huius adhuc tamen futuri ambigua suspenditur : » ita finis nullus, vbi finis putatur : « igitur aduersatur Ambrosius catholico de animarum beatitudine Dogmati.

Secundum : plurima etiam scribit Bernardus aduersum Dogma istiusmodi : nempe, Sanctorum animas ante iudicii diem haud conuertendas in requiem suam : (7) tres esse status animarum, in corpore videlicet, sine corpore, et in Beatitudine consummata ; quorum primus in tabernaculis, secundus in atriis, tertius in domo Dei peragitur ; neminem vero, addit, in beatissimam domum introire, nisi post iudicii diem ; (8) quum scilicet nullam iam habet rugam ; piorum deinde animas esse subrus altare Dei ante corporum resurrectionem ; allaque his similia scribit : igitur, cer.

Tertium : Augustinus tandem adseruit, (9) celebrandum esse post iudicii diem Sabbatismum in terra : item, (10) piorum animas in secretis receptaculis locauit : demumque (11) reseruari singulis gloriam post resurrectionem, quando Christus adparuerit, ac quum in Angelos profecerimus : saltem igitur de gloria et foelicitate Beatorum dubitauit Augustinus.

Contra alterum fidei Dogma tertia adsertione firmatum haec ob-

ii-

(3) Lib. de Praesc. Haeret. cap. 31.

(4) Cap. x.

(5) Cap. xi.

(6) In lib. ii. de Abel et Cain cap. 2

(7) Serm. ii. de Ss.

(8) Serm. iiii.

(9) Serm. cclix.

(10) Lib. xii. de Ciuit. Dei cap. 9.

(11) Enar. in Psal. xliiii. aliisque

in locis.

ficiuntur. Primum : saepissime testatur Scriptura essentialem Beatitudinem, quae merces bonorum operum est, reseruari in iudicii diem : nam legimus Math. xx : » quum sero factum esset, dicit Dominus vineae procuratori suo : voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens a nouissimis vsque ad primos. « Et cap. xxv : » tunc dicit Rex his qui a dextris eius erunt ; venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. « Paulus autem haec habet ad Hebraeos xi. de Sanctis veteris Legis loquens : » hi omnes testimonio Fidei probati, non acceperunt repromissionem ; Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis commarentur. « Et ad Timoth. ii. cap. 4 : » reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. « Atque in Apocalypsi scriptum est cap. vi : » vidi subrus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et dictum est illis vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec compleantur conseruati eorum. « Legantur similia in Epist. i. Ioan. cap. 3. et in 2. Machab. cap. xii. At haec omnia arguunt tribuendam vnique mercedem fore in fine mundi, post Iudicis aduentum, vno eodemque tempore, in die finalis iudicii : differtur ergo iustorum Beatitudo, cer.

Secundum : in Liturgiis Iacobi, Basilii, Cyrilli, aliisque fiunt supplicationes pro Sanctis, vt eos beata comitetur retributio, vt eis sacrificia prosint ad gloriam, vt ipsorum animabus donetur requies : quod et olim, et modo ipsa Romana Ecclesia in oratione secreta S. Leonis quoquo modo recitat, recitauitque. Quin et hodie in Missae Canone deprecamur, vt omnibus in Christo quiescentibus, et in somno pacis dormientibus, locus lucis ac refrigerii detur : electi igitur, quamuis in pace dormiant, gloria ac Beatitudine modo non fruuntur.

Tertium : Hilarius Pictauiensis scribit : (12) » iustorum animas in sinu Abrahae locari, et nondum recipi in regno Dei : « et iterum : (13) » humanae lex necessitatis est, inquit, vt sepultis corporibus, animae ad inferos descendant. « Chrysostomus quoque ait : (14) » sine carne anima admirandis illis bonis non fruatur : « ergo ex Patrum sententia differtur, cer.

Quartum : haud esse de mortuorum sorte decisum ante generale iudicium probat Ecclesiae praxis, quae in Missa pro Defunctis sic

orat

(12) In Ps. cxx. (13) In Ps. cxxx. (14) Hom. 39. in 1. ad Corinth.

orat pro iis etiam, qui ab exordio Ecclesiae obierunt: »Domine... libera animas omnium Fidelium defunctorum de poenis inferni:« ergo.

Quintum: anima sine corpore non meretur: nec ergo sine corpore coronatur.

Sextum: definiuit hanc Beatitudinis dilationem Ioannes Papa XXII: ergo.

Verum non est difficile admodum omnia haec diluere. Primum itaque primi ordinis soluitur a Hieronymo his verbis: (15) »sensus ergo iste est: qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet, quae comparatione, et merito sui ita erunt, quasi si paruo numero centenarius numerus comparetur.« Illud autem centuplum non est ipsa aeterna vita, vt quidam exponunt: sed est centuplicata merces, superabundantia gaudii in tribulationibus et angustiis huius vitae, cetera: vt obseruat Origenes, Theophylactus, aliique.

Ad secundum dicimus: eo loci saturitatem promitti spiritalem ac coelestem, non terrenam et carnalem: talis quippe erit satietas, qualis nunc fames et sitis; quae proculdubio spiritales, hoc est, iustitiae sunt.

Tertium per metaphoram dictum intelligunt Sacrae Scripturae Interpretes: vsum nempe Christum aptissima vini analogia esse, quoniam vinum frequentissime lactitiam, et amicorum charitatem significat, vt dicitur II. Cant. et Zachariae IX.

Quarto eadem est adhibenda responsio: edere scilicet et bibere metaphorice idem esse ac frui et oblectari: atque hac vsum phrasi Christum fuisse, quia solebat apud Iudaeos per verba edendi et bibendi foelicitas describi.

In quinti solutionem negamus absolute adsumtum: nulla siquidem ibi mentio fit nec Legis nec Circumcisionis reuiviscendae, nec Templi Hierosolymitani instaurandi, vt Cerinthus commentus est; nec voluptatum, etiam moderatarum, vt fabulatus est Papias. Intelligitur ergo locus ille Apocalypseos de Regno spirituali, quod Iusti agunt et agent cum Christo, toto illo interuallo quod a Christi morte vsque ad Antichristi aduentum interceserit; adeo vt, Augustino aiente, (16) »mille annos pro omnibus annis huius seculi posuit, vt perfecto numero notaretur ipsa plenitudo temporis,« secundum

vs-

(15) Lib. III. in Matth. cap. 19. (16) Lib. XX. de Ciuit. Dei cap. 7.

vsitatam Scripturarum phrasim; quae multitudinem maximam et indefinitam saepe millenario numero designat; vt Psalmo CIV. vbi dicitur: »memor fuit in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes;« id est in multas generationes. Qui pleniorē obscurissimū huius Apocalypseos loci expositionem desideret, consulat Bertium, singulas illius partes percurrentem, atque solidissime interpretantem. (17)

Sextum verbo solutum erit ex his quae in antecessum dicebamus: scilicet, laudatos Patres deceptos fuisse apocryphis sermonibus Domini, quos Papias ex nonnullis male intellectis Oralibus Traditionibus Apostolorum conscripserat. Nec Tertulliani dictum quid probat: non enim semper, nec vbiq̄ue, nec ab omnibus, vt vult Lyrinensis, (18) opinio de Millenario Christi regno tradita est, vt ex dictis constat.

Primum secundi ordinis singulatim est soluendum: itaque designat Ambrosius per promtuarum illa mansiones diuersas, quae in domo Patris sunt; et per coronam consummatam Beatitudinem, cuius desiderio adficiuntur animae propter inditam ad corpus inclinationem. Commendat deinde sententiam illam vt veram pro eo quo dicta fuit tempore, nempe ante Christi mortem, et redemptionem: etenim, infra discrete significat electorum animas in superiora habitacula rapi. Falso insuper dicitur, excludere Ambrosium Dei visionem a septem Ordinibus; quum scribat: »quintus ordo exultationis vberimae habet suauitatem, quod ex hoc corruptibilis corporis carcere in lucem libertatemque peruenerint,« cetera. Et post pauca: »hanc remunerationem habent, vt videant faciem Dei.« Quod tandem ex eodem Ambrosio obiectum erat, verum est: nam vbiq̄ue anima sit, ante iudicii diem in ambiguo suspenditur; hoc videlicet pacto, vt dum corpore soluitur, priusquam ad locum tormentorum aut gloriae perueniat, trepidatione animi et sententiae expectatione angatur: dum in Limbo commoratur, suspensa de exilii tempore, et Reparatoris aduentu sit: dum in Purgatorio est, etsi de salutis certitudine non sit sollicita, sit tamen de duratione poenarum: atque regnans quoque in coelis, expectat duplici stola vertiri, penderque adhuc ab illa extrema die, de qua dicitur apud Matth. cap. XXIV: »de die autem illo et hora nemo scit, neque Angeli coelorum.«

Ad secundum dicendum: intelligere Bernardum per illam iustorum

rum

(17) Lib. III. cap. 8. Theol. Discipl. (18) In Commonit.

rum requiem gaudii plenitudinem gloriamque, nedum animæ, sed etiam corporis: per domum quoque Dei intelligere Beatitudinem consummatam, ipso sese explicante in laudatis Sermonibus: vocare autem Altare humanitatem Christi, cuius corporis expetunt similitudinem: ait enim: »altare ipsum nihil aliud arbitror esse, quam corpus ipsum Domini Saluatoris: « significare demum per rugam naturalem animæ ad corpus inclinationem, quæ plenam quodam modo retardat lætitiã. Legatur ipse Bernardus.

Tertium sic dispellitur: teneri profecto Augustinum in præfatio sermone Millenariorum errore, a quo postea respicit: nisi forsitan verba quibus ibi vsus est, genuina non sint: utpote quæ ex MS. Vaticano suppleta fuere. Verum in libris de Ciuitate Dei, anceps ille quidem de loco est, non de gloria, vt animaduertit Ioannes Ludouicus Viues, et Coquæus. In Psalmos deinde scribens, vel de vniuersa Prædestinatorum Ecclesia loquitur, quæ solum post diem iudicii triumphabit, vel si de iustorum animabus in particulari loquitur, de gloria corporis est intelligendus; vel etiam si alibi de visione Dei verba facit, de visione expedita et vehementi est exponendus, quam non retardet naturalis ad corpus inclinatio, vt in Angelis.

Verbo: dubitauit sane Augustinus de secretis animarum receptaculis, quoniam ipsius ætate certi nihil compertum erat, in quo definito loco habitarent, an scilicet in sinu Abrahæ, aut in secreto Patris, aut in Paradiso: atque hac sua dubitatione summe se cautum et perspicacissimum ostendit. Constantior autem in illorum opinione fuit, qui animas iustorum statim a morte in coelum recipi contendeant: equidem præter ea, quæ supra in illius defensionem dicta sunt, in libris de Ciuitate Dei (19) pro comperto habet, non descendere in infernum; et in libris QQ. Euangelicarum, (20) alibi que passim, pro vna eademque re vsurpat sinum Abrahæ, animarum requiem, et regnum coelorum. Hæc in Patrum vindicias dixisse sit satis.

Ad primum tertii ordinis argumentum respondemus exponendo singula Scripturæ loca. Ergo per verba illa Matth. xx: *quum sero factum esset*, designari non mundi finem, sed vitæ terminum, Theologi et Interpretes existimant communiter. Quod si ad mundi extrema referenda sint, de Beatitudine accipienda erunt, completa quidem qua-

quarenus animæ simul et corporis glorificationem complectitur.

Alter Matthæi locus ex cap. xiv, quum non de animabus separatis, sed in corpore viuentibus loquatur, tantum arguit, electos regnum non possidere ante Iudicis aduentum, in corpore degentes, completaque Beatitudine; non ita non possidere gloriosos anima sola, et nondum consummata foelicitate.

Paullus vero ad Hebræos scribens haud intelligit per repromissionem coelestem gloriam, sed solam possessionem terræ Canaan; primis quidem Patriarchis repromissam, sed datam eorum posteris: si enim repromissionis nomine gloriam coelestem intellexisset, conferendam vtique post iudicii diem, zecur de Dauide, Samuele, ceterisque habitatoribus terræ illius, dixisset, *adepti sunt repromissiones?*

In ii. deinde ad Corinthios accipit coronæ vocabulum pro perfecta Beatitudine corporis et animæ, atque solemnī publicaque assumptione. Sic dicimus potitos regno, nondum tamen corona circumdatos, qui etsi vere principantur, non referunt tamen, spectante vniuerso Senatu et plaudente populo, regium diadema.

Apocalypseos locus nihil Heterodoxos iuuat, quum sequenti capite dicatur, animas illas stare ante thronum Dei: quin et hoc ipso in capite quod obiectatur, additur: *et datae sunt illis singulae stolae albae, et dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus*, cet. Itaque nomine Altaris intelligenda est Christi humanitas, vt dicebamus: et quia Sanctorum animæ, nondum reasumptis corporibus, sunt infra conditionem gloriosi corporis Christi, ideo dicuntur esse subter altare. Soluuntur ex dictis quaecumque alia Scripturæ loca.

Ad secundum argumentum dicimus: in laudatis Liturgiis aliisque peti accidentalem gloriam, nempe maiorem in Ecclesia cultum, nominis exaltationem, rerum gestarum præconia, virtutumque imitationem: est enim gloria ex Augustino frequens de aliquo famam cum laude. Hanc ergo frequentem laudem, hanc gloriam Martyribus deprecamur. Sed et deprecamur quandoque Sanctis requiem, dum indiscriminatim pro omnibus vita functis oramus, quum in horum complexu sint animæ Purgatorii. Si vero Sanctis etiam precatur Ecclesia requiem (quæ orandi formula iam pene exoleuit) petit sanæ corporis gloriam, cuius resurrectionem animæ separatæ ita vehementer expetunt, vt non omnino requiescant.

Tertii illatio neganda est: equidem quod attinet ad Hilarium, distin-

tinguit ille aperte regnum Christi a regno Dei; illud in quo animae permanent vsque ad seculi consummationem; istud autem in quo mors perimitur omnino, quod fiet per gloriosam resurrectionem corporumque claritatem. Ceterum gloriam et visionem Dei a regno Christi nequaquam seiungit, neque Abrahae sinum separat a suprema Hierusalem. In Commentario dein in Psalmum 130 existimauit Hilarius, quod quisquis moritur, debet Christi exemplo ad inferos descendere: at illic animas detineri, nedum Hilarius non credit, sed et aperte adfirmavit (21) »transire in caelestem Hierusalem, in terram uiuentium, in Paradisi incolatum, in regnum haereditatis.« Chrysostomi uero sententia fuit, animas non glorificari, ex hypothesi quod corpora non resurgant; non quia sine corpore anima coronari non possit; sed quia si una pars mercede frustretur aeterna, incoronata ex consequenti iacebit etiam altera.

Ad quartum dicendum: reuera decisum esse de sorte mortuorum ante iudicium generale; orare tamen Ecclesiam, quemadmodum in argumento dicitur, quia quum sciat Deo nihil esse praeteritum nec futurum, agit quasi Fideles illi actu obierint: sicut in Aduentu canit expectando aduentum Christi, licet Christus iam uenerit.

Quintum falsum absolute est: quippe non omnia bona opera exercentur per corpus, sed plura sola animi cogitatione et uoluntate. Deinde: anima causa princeps meriti est, corpus uero solum instrumentalis. Accedit, quod anima a corpore separata capax est foelicitatis; corpus uero anima expers nequaquam.

Sextum varie solui expostular ex uaria Theologorum sentiendi ratione erga Romanorum Pontificum infallibilitatem. Qui enim hanc sarram rectamque uolunt, argumento respondent, uel docuisse Ioannem Papam XXII tamquam priuatum Doctorem piorum animas Deum non uisuras antequam corpora reuiuiscant; hoc tamen ex cathedra, ut ipsi loquuntur, non definisse: uel neque ut priuatum Doctorem id adseruisse: nempe momenti ex ipso historico facto ductis comprobare pergunt, historice tantum conscripsisse, et recitasse illum opinionis contrariae fundamenta, eo quidem animo ut a Theologis discuterentur, et quaestio in qua ueteres non conuenerant, materia discussione innotesceret.

Qui uero e contrario stant Theologi, contendunt, Ioannem reuera illius fuisse opinionis, quam et libellis ac constitutionibus con-

(21) In Psal. cxli.

fit

firmauit. Quin tamen inde infallibilitati quam Romanae Sedi illi ad iudicant, praediuicium fuerit illatum, uel saltem uniuersali Ecclesiae, cui a Christo hocce priuilegium concessum priuatiue maior illorum pars agnoscit. Ita sese mutuo Catholici oppugnant; sed tamen argumentationem apertissime elidunt singuli. Quod unum a nobis euincendum erat, quin nostrum hac super controuersia iudicium prome-

CAPVT V.

Quid sit illa Dei uisio Beatissimis promissa, quamque ratione peragatur.

Haud uidetur a Beatissimis Deus carnis oculo, uel etiam mentis solo lumine naturali.

Uidetur autem ab intellectu Beatorum superno aliquo lumine circumfuso: quin tamen comprehendatur.

Docent priorem propositionem quoad primam eius partem Scripturae: in 1. siquidem ad Timotheum cap. 1. dicitur: *Regi saeculorum immortalis et inuisibilis.* Et cap. 6: *quem nullus hominum uidit, sed nec uidere potest.* Atque in 1. Ioannis cap. 4: *Deum nemo uidit unquam.* Eandem ueritatem docent Patres: scribit nempe Origenes: (1) »falso igitur nobis imponit Celsus dicens, nos sperare oculis corporeis Deum esse uisuros.« Augustinus autem sic loquitur: (2) »Deum nemo uidit unquam, uel in hac uita, sicut ipse est, uel in Angelorum uita, sicut uisibilia ista, quae corporali uisione cernuntur.« Habet similia aliis in locis.

Accedit ratio ex Sancto Thoma deprompta. (3) Deus spiritus purissimus est: atqui impossibile prorsus est spiritum uideri oculo carnis: etenim impossibile est quod spiritus contineatur intra sphaeram obiecti adaequati potentiae uisuae, quod quid corporeum et materiale est, scilicet color: ergo.

Secunda quoque eiusdem propositionis pars constat ex Scripturis: nam Matth. 11. legimus: *nemo nouit Filium nisi Pater, neque*

Kkkk 2

Pa

(1) Cont. Celsum. (2) Ep. nunc cxlvii. cap. 9. (3) In 1v. dist. 49. q. 2. art. 2.

Patrem quis nouit nisi Filius, et cui uoluerit Filius reuelare. In 1. ad Corinth. cap. 2: *oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit Deus iis qui diligunt illum.* Ad Rom. 6: *gratia Dei uita aeterna.*

Constat deinde ex Concilio Viennensi sub Clemente V, in quo damnati sunt Beguardi et Beguinae, quorum hic erat error in v Articulo expressus: » quaelibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata, et anima non indiget lumine gloriae ipsam eleuante ad Deum uidentem, et eo beate fruendum. « (4)

Constat quoque ex Patribus: Origenes enim inquit: (5) » mens » nostra ipsum per se Deum, sicuti est, non potest uidere. « Ambrosius scribit: (6) » in potestate nostra non est Deum uidere, sed in potestate illius est adparere. « Augustinus demum ait: (7) » sicut » non est a carne, sed supra carnem, quod eam facit uiuere; sic non » est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beate uiuere. «

Constat denique ratione: vis naturalis et perfectio cognoscitiua alicuius debet tanta esse, quanta est eiusdem entitatiua perfectio, neutriquam maior; nam debent operationes cum essentia proportionari: atqui nullus intellectus creatus ex vi suae naturae proportionem habet cum Dei entitate, ut in se est: neque ergo vis cognoscitiua intellectus creati proportionem habet cum Dei intelligibilitate.

Secundae propositionis primam partem haec probant. Primum: in Scripturis dicitur Matth. v: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.* In 1. ad Corinth. cap. 13: *uidemus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem . . . , Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum.* In 2. Ioannis cap. 3: *similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est:* igitur Scripturis attestantibus uidetur Deus ab intellectu Beatorum.

Secundum: definitum est in Concilio Florentino: (8) animas plene purgatas » in coelum mox recipi, et intueri clare ipsum Deum » trinum et unum, sicuti est: » quod ipsum definierat Benedictus XII. (9)

Ter-

(4) Refertur in Clement. *Ad nostram* de Haeret. lib. 5. tit. 3.
(5) In lib. 1. Periarch. cap. 1.
(6) Comment. in Luc. cap. 1.

(7) Lib. xix. de Ciu. Dei cap. 25.
(8) In Decreto Unionis.
(9) In Extrauag. *Benedictus Deus*

Tertium: ex Patribus haec Irenaeus profert: (10) » homines ui- » debunt Deum, et uiuent per uisionem, immortales facti, et per- » tingentes usque ad Deum. . . . Ille autem uolens uidetur ab ho- » minibus, a quibus uult, quando uult, et quemadmodum uult. « Augustinus sic loquutus est: (11) » si quaeris, utrum etiam sicuti » est possit aliquando uideri? (nempe Deus) respondeo, filiis hoc » esse promissum, de quibus dictum est, scimus quia quum adparue- » rit, » cet. Habent similia alii Patres.

Quartum e ratione ducitur sub hac forma: homo potest per gratiam consequi ultimum suum finem, aeternam uitam, atque reprobissam sibi perpetuam Beatitudinem: atqui ultimus finis, aeterna uita, ac reprobissima Beatitudo est uisio diuinitatis in se: ergo. Ait nempe Augustinus: (12) » praemium itaque Fidei nobis uisio is- » ta seruat. «

Altera secundae propositionis pars constat ex Scripturis. In Hieremia siquidem legimus cap. 32: *magnus consilio (Deus) et incomprehensibilis cogitatu.* Iob ii. habetur: *forsitan uestigia Dei comprehendens, et usque ad perfectum omnipotentem reperies?* Ecclesiastici 35 dicitur: *ecce Deus magnus uincens scientiam nostram.* Et ad Rom. 4: *incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles uiae eius.* Quibus profecto in locis, ita Deus incomprehensibilis dicitur, ut nullibi adseratur, quod plane possit comprehendi; non sicut dicitur inuisibilis, quod non ubique et constanter adseritur; sed uisio ipsius saepesaeptis promittitur.

Constat deinde ex Patribus: scribit nempe Epiphanius: (13) » quum inuisibile illud infinitum aspicit, non quatenus infinitum illud est intuetur; sed quantum illius quod imbecillum est, natura » capere potest. « Chrysostomus inquit contra Anomaeos: (14) » Dei » exquisitam comprehensionem habere non potest Angelus, aut uilla » creatura. « Et Augustinus haec profert: (15) » si enim comprehen- » dis, non est Deus. Sit pia confessio igoorantiae magis, quam temeraria professio scientiae. Attingere aliquantulum mente Deum » magna Beatitudo est, comprehendere autem omnino impossibile. «

Constat quoque ex Conciliis: nam Concilium Lateranense sub In-

(10) Lib. 4. cap. 37.

(13) Haer. 70.

(11) Epist. cxii.

(14) Homil. 4.

(12) Lib. xxii. de Ciu. Dei cap. 29.

(15) Serm. xcviij. de verb. Dom.

Innocentio III (16) ait: »firmiter credimus, et simpliciter confitemur, quod vnus solus est verus Deus, aeternus, immensus, incommutabilis, et incomprehensibilis.« Atque Synodus Basiliensis hanc damnauit propositionem Augustini de Roma: (17) »anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt se ipsum.«

Constat denum ratione: tunc enim comprehenditur obiectum, quando nihil latet videntem, quando cognitio mentis cum amplitudine rei cognitae aequatur, quando percipitur quidquid in re obiecta continetur, et ab ea effici potest: nam haec est comprehensionis idea, quam tradit antiquitas, probatque S. Thomas: (18) atqui intellectus creatus et finitus non potest omnia haec percipere, quum latitudinem habeant infinitam: non ergo potest Deum comprehendere.

SCHOLION.

Constituta haec nobis fixaque sunt, et reuelatione, et ratione: ambiguum autem vel maxime quid supernum illud lumen sit, cuius beneficio Deus a Beatis videretur; quodque lumen gloriae nuncupatur. Caute siquidem Viennensis Concilii PP. quum damnarunt Beguardos et Beguinas adserentes, »quod quaelibet intellectualis creatura in se ipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriae ad Deum videndum et eo beate fruendum;« praetermiserunt quaestionem erga eiusmodi luminis naturam, ne Fidei defensionem placitis immiscerent Scholasticorum. Quum igitur Gregorii Palamae aliorumque Graecorum errorem in prima Institutionum nostrarum parte confutauerimus, hoc vnum in Tyronum commodum hic animaduertere debuimus; communiorem Theologorum sententiam ferre, lumen gloriae esse qualitatem et habitum supernaturalem infusum a Deo intellectui Beatorum, quo is ad videndum intuitu Deum eleuatur. Quam quidem esse apertissimam S. Thomae sententiam ex eo tanti Doctoris discipuli colligunt, quod scribat: (19) »lumen gloriae esse necessarium ad hoc, quod intellectus fiat potens ad intelligendum, per modum quo potentia fit potentior ad operandum per modum habitus.« Hinc subinferentes, lumen illud non esse Deum ipsum, nec eius concursum simultaneum, aut extrinsecam ad-

(16) Refertur in cap. Firmiter de Sum. Trin.

(17) Sess. xxii.

(18) In 3. cont. Gent. cap. 56.

(19) I. Part. q. 12. art. 5. ad 1.

adistentiam, nec concursum actualem praecium, nec visionem ipsam beatificam, nec speciem impressam, nec habitum charitatis, nec tandem qualitatem per modum potentiae completae totaliter visionem elicentis. Equidem de his omnibus longissime disputare in deliciis Scholastici habent.

Ast quum illorum nemo haecenus liquido demonstrauerit, qualis sit huiusmodi actiuosa facultas, habitus, vel qualitas, quidue lumen illud sit, quo ad Deum videndum spiritualis natura fulcitur, etiam post aeternas illas suas disputationes; haud iure nos dicentes mirabuntur, nihil omnino ea de re sciri, sed nec curiose eam esse inquirendam, Paulo docente loco superius laudato, ubi dicitur, *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeeparauit Deus iis qui diligunt illum.*

CAPVT VI.

Errores varii recensentur, variisque argumentis occurritur.

Fuisse Arianorum quosdam adeo stupidos, vt senserint, Filium Dei, etiam antequam carnem sumeret, carnis oculis visibilem in se ipso esse, atque reapse ab antiquis Patriarchis pluries visum, Augustinus refert. (1) Quin et antiquiores alios Ario extitisse idipsum adseuerantes, ex Irenaeo colligi videtur. (2) Nulli tamen altius in eo luto haerensunt, quam Audaeani seu Antropomorphitae, qui humani corporis formam Deo tribuentes, Deum corporali obtutu visibilem, et quidem naturaliter, dicebant.

Errarunt deinde Epiphano (3) et Augustino (4) attestantibus, Aëtius et Eunomius, iv Ecclesiae seculo vertente, adserentes, se Deum perspicue naturali virtute videre, vt semetipsum aliosque homines aspiciabant. Quem errorem a Patribus dissertissime confutatum recudere ausi sunt Beguardi et Beguinae seculo xiv in inferiori Germania, merito a Concilio Viennensi sub Clemente V damnati.

Armeni autem in alterum e diametro oppositum Aëtianis et Eunomianis inciderunt errorem vii Ecclesiae seculo, negantes, intellectum creatum superno suffultum lumine posse clara Dei visione frui:

(1) Lib. ii. de Trin. cap. 8.

(2) Lib. iv. cont. Haer. cap. 37.

(3) Haer. 76.

(4) Haer. 54.